

IV.A.12. **ST-EUCHERIUSKAPEL**

Het begevingsrecht van deze kapel behoorde reeds voor 1624 en zeker nog in 1712 aan de abdij van Averbode (01). Het was echter gescheiden van de parochiekerk en het had in 1624 een inkomen van 19 mud spelt en vanaf 1650 van 28 mud spelt.

Rector Lambert Meroelen beweerde in 1650 dat hij 14 mud en 10 gulden ontving (01). Hieraan was een beneficie verbonden met de verplichting van twee wekelijkse missen. Deze missen werden eerst gelezen door de rector en in 1655 door de kapelaan van Rijkel. Maar in 1701 deelde rector Jan Spex mee dat hij zich slechts verplicht voelde tot één wekelijkse mis als gevolg van de vermindering van het beneficium tot 12 mud spelt. In werkelijkheid ontving de kerkfabriek van de kapel slechts 22 1/2 kruiken tarwe en 3 kruiken raapzaad.

De aartsdiaken gaf de toelating aan een rector uit Luik om de mis te lezen en wanneer deze afwezig was verzorgde pastoor Hendrik de Muntere (1685-1718) de mis in de parochiekerk, om- dat het koor van de Eucheriuskapel toen helemaal in puin lag. De koster van de kapel had een inkomen van 10 mud.

Tot het jaar 1600 bestaan er bijna geen gegevens. Visitatieverslagen uit de 17e eeuw maakten melding van de bouwvallige toestand waarin de kapel zich bevond (02):

1624.-"*Tabulatum chori est reparandum*".

Vertaling.-"Het houtwerk van het koor moet hersteld worden".

1643.-"*Ad intertentionem chori tenetur rector, in quo multae repartiones sunt necessariae et a multo tempore requisitae, unde non videtur modernus rector teneri ad dictam reparationem*".

Vertaling.-"De rector moet zorgen voor het onderhoud van het koor. Daar zijn veel herstellingen nodig die reeds lange tijd zijn gevraagd. Daardoor wordt de huidige rector schijnbaar niet gebonden aan die herstelling".

1650.-"*Minatur ruinam. ...tectata et tota capella indigent reparatione; murus cui in itunter campanulae minatur ruinam, ita ut vix pulsantur sine periculo*"

Vertaling.-"Een instorting dreigt...het dak en heel de kapel hebben herstellingswerken nodig; de muren waarop de klokkentoren steunt dreigen in te storten, zodat men er niet kan tegen stoten zonder gevaar".

In 1650 kwam men terug op de herstellingen van het koor, waar in 1643 reeds over geklaagd werd: "*sed potius heredes prioris rectoris Thomae Sevenants, cujus heres est Godefridus Sevenants qui proinde teneri videtur ad dictam reparationem*".

Vertaling.-"maar liever de erfgenamen van de eerste rector Thomas Sevenants, wiens erfgenaam is Godfried Sevenants (03), die dus ertoe gebonden is de genoemde herstelling te doen".

1655.-"*Fenestre in choro debet reparari*".-"Het koorvenster moet hersteld worden.

1701.-"*Chorus capellae est omnino dirutus*".-"Het koor van de kapel is helemaal verwoest". -"*Tectum et tabulatem sunt omnino perforata*;

injunctum rectori ut curam habeat reparationis".-

"Het dak en het gebinte zijn helemaal doorboord; de rector kreeg opdracht te zorgen voor de herstelling".

1712.-"*Chorruis est reparatus*".-"Het koor is hersteld".

Sedert 1643 stonden er aan beide zijanten kleinere altaren, waarvoor geen beneficijs bestonden en waarvan slechts ééntje gewijd was, dat van Bertilia. In dat jaar begonnen er ook prenten aan de muur te verdwijnen (04).

Bedevaarders brachten offers en die werden mooi verdeeld tussen de kerkfabriek van de kapel en de pastoor (04). Men meldde ook dat het onderhoud van het schip, de toren en aanhangsel (appendicum) ten laste viel van de kerkfabriek. Miraculeuze beelden waren een bekend middel om bedevaarders te lokken en offerblokken te spijzigen. Er werd ook voldoende ruchtbaarheid gegeven wanneer een kerkfabriek bij het herstel van een kerk in geldnood kwam.

In 1650 werden houten vaten en meubels aangetroffen in de bidruimte. Dit was niet naar de zin van de aartsdiaken, die ze in verband bracht met de bedevaart naar de "Drie Gezusters" en ze dadelijk liet verwijderen.

Op het einde van de 17e eeuw had eindelijk een volledige en langdurende restauratie plaats. De kapel was 6,60 m breed, het schip had een lengte van 10,70 m en het koor was 3,75 m diep, de gebogen absis niet meegerekend. In oktober 1686 moest de rector het altaar ergens opbergen, zorgen dat het niet verloren ging en het later terugbezorgd zou worden: "*Satisfaciat rector oneribus incumbentibus altari et providebit ne bona*".

In april 1701 schreef men: "*Turris cum campanula hebetur, sed campanula modo pendet in turri ecclesiae, donec capella fuerit reparata (04)*".

Vertaling.-"De toren met de klok wordt behouden, maar de klok hangt slechts in de kerktoren tot de kapel hersteld is".

In september 1712 noteerde iemand: "*Loco hujus campanulae paginistri aliam minorem apposuerunt*".

Vertaling-"Op de plaats van de klok hebben de dorpsmeesters een kleinere geplaatst".

We mogen veronderstellen dat de kapel er als volgt uitzag (05): het portaal, 4 m op 3 m, was voor de voorgevel geplaatst en had een zadeldak. Weerszijden van dit vooruitspringend portaal stond een steunbeer. Aan de linkerkant kwam de steun echter 40 cm meer vooruit. Boven de voorgevel stak een vierkantige toren, (zijde 2 m) met tentdak uit. Een kruis versierde dit torentje.

Het schip vertoonde weerszijden twee vensters in een zeer effen buitenmuur van 10,70 m, die eindigde in een steunbeer, zowel binnen als buiten. Het koor was rechthoekig met halfronde koorsluiting en bevatte weerskanten een venster in een blinde boog langs binnen. Achteraan in de halfronde absis stonden drie boogvensters met afzaat tussen vier steunberen. Het koor-dak bezat drie zijden.

In 1723 werd "aen de huysvrouw van de capitijn van de capelle *St-Eucherius*" 04 gulden uitbetaald voor de wijn. Ook werd toen een

nieuw *communiecleet*" aangeschaft. De kerkfabriek betaalde in 1768 88 gulden en 15 stuivers voor een kelk, die bestemd was voor de kapel.

Dieven ontvreemdden in 1769 de gouden en zilveren kostbaarheden uit de Eucheriuskapel. Waarschijnlijk behoorden deze inbrekers tot een bende bokkenrijders uit Wellen, die diefstallen bedreven tussen 1746 en 1772. In 1774 bekenden bokkenrijders dat zij hosties onteerd hadden (06). Kerkdiefstal was een misdrijf dat een bijzondere weerzin opwekte. Het sloot nauw aan bij heiligschennis.

Als rectors troffen we in de 17e en 18e eeuw aan:

1624: Gulielmus Vuyst.

1639: Thomas Sevenants.

1643: Lambert Meroelen.

1686: Arnold de Xarenne, kanunnik van St-Jan in Luik.

1701: Jan Spex.

1781: Lambert David.

In een register van de kerkfabriek met "*correspondentie en beradingen*" (07) stond vermeld: "*Registrum-Bononem Censium et Reddituum altares sue Cappella St.Eucherij in Villa Brusthem Eujus Rector modernus et rendus dominus Lambertus David pro anno 1781 renovatem per sub signatum eodem anno in sequetam stutum redditorium die decima Septima februarij ejusdem anni et reassignationum facturum fondorum reditibus et censibus obnosionum. Ita est f Van Scalkhoven notus*".

Het bevatte de cijzen van de kapel opgeschreven op 17 febr. 1781.

Als mombers van de kerkfabriek van de kapel vonden we:

1620 en 1621: Laurent Sevenants.

1622: Stas Stas (08).

1623: Stas Stas en Dionisius Vanleeuw (09).

1637 en 1638: Joannes de Cauter (10) en Joannes Wouters (11).

1643: Jan Rulens (12) (sedert een hele tijd soldaat geworden) en Joannes Wasoens (13).

1650: Petrus Swelden (14) en Werner Bellenrox (15).

1701: Martinus Mottars (16), Godefridus Schoefs (17) en Peter Sweldens sr. (18). Deze personen zetelden ook in de kerkfabriek van de St-Laurentiuskerk.

Rondom de Eucheriuskapel was een begraafplaats. Maar we konden niet achterhalen wie er begraven werd. Zouden het de leden van de O.L.Vrouwegilde geweest zijn, een uitloper van de mid-deleeuwse ambachten?

De cultus van de "Drie Gezusters" had er vaste voet en de be-
devaartsplaats werd druk bezocht om Bertilia te aanroepen tegen allerlei kwalen. Nu nog getuigen de schilderijen van een volksdevotie, die al die eeuwen maar bleef verder bloeien, niettegenstaande de kerkelijke overheid ze nooit aanmoedigde. Bij verhoring van de smeekbeden werd een offergave geschonken. Welgestelde burgers lieten als eeuwige dank een votiefschilderij maken. Hierop stond de schenker of de zieke afgebeeld samen met een tekst ter verklaring van de schenking.

1.-Uit 1728 is er een schilderij met een staande dame met hoed en

paternoster. De adellijke dame poseert voor het altaar en biedt een met een zwaard doorboord hart aan. Er is geen opschrift, maar wel een wapenschild, dat 3 bomen en 5 sterren vertoont. Er is vermeld: "A 1728 ETAT 10".

2.-Uit 1732 is er een schilderij van Giertruy Hermes. Een geknield kind bidt aan het altaar van Bertilia, die boven op de altaartafel staat in kloosterhabijt. In de linkerhand draagt ze een spinrok. Onderaan is een tekst geschilderd: "*Servaes hermes en Giertruy Vosius, wiens dochter dat is Giertruy Hermes. Nempt haren toevlugt tot de H.Bertillia tot Brustum 1732*".

3.-Uit 1754 is er een schilderij van Lambertus De Wolfs. Een rijkelijk geklede jongen zit geknield op de grond. Bovenaan links verschijnt Bertilia. Rechts hangt een draperie. De tekst luidt: "*Lambertus De Wolffs, mirakuleus geneesen 1754*".

4.-Uit 1759 is er een doek van 90 op 70 cm van Anna Capellen uit Neerlinter. Een meisje knielt op de grond en bovenaan verschijnt Bertilia. Een draperie hangt in de linker bovenhoek. De tekst luidt: "*Anna Maria Cappellen dochter van Louis en Annae Cathe Boenaerts is in het jaer 1759 den 16de april, door voorspraeke van de H.Bertillia van de ziekte geneesen. Van Neerlinther*".

Achteraan in de kapel merken we:

5.-Een ovaal schilderij 75 op 40 cm, zonder opschrift of datum. Het stelt een kind met een mooi lang kleed voor dat bloemen bij zich draagt.

6.-Een rechthoekig schilderij, 60 op 40 cm, zonder opschrift of datum. Het beeldt een kind uit, waarschijnlijk ziek, dat op een bed ligt met omwonde benen.

Boven het koor hangt een rechthoekig schilderij: de "Hemelvaart van Maria". Bovenaan verwacht Christus haar. Onderaan zitten mensen met kinderen. Links zien we een gestruikeld paard en een man. Rechts is een engel afgebeeld.

Deze schilderijen werden gerestaureerd en verhuisden naar de Laurentiuskerk.

Op de gebogen houten zoldering, een tongewelf, zijn zes cirkels afgebeeld:

Vooraan: twee harten.

Midden : een pelikaan en een hart met ankers.

Achteraan: de letters "I.H.S." (Jezus) en een ongekend teken.

- 01.-Guil.Simenon.-"Visitationes 1613-1763", deel 1, Luik, 1939, blz.115.
- 02.-Idem,. blz.115.
- 03.-Godfried of Govart Sevenants.-
-echtgen.v. Marguerite Jacobs. Zij hadden 7 kinderen.
- 04.-Guil.Simenon.-a.w., blz.116.
- 05.-Volgens een plan uit 1874 begon de Gentse architect August Van Assche toen aan een grondige restauratie.
- 06.-J.Michiels.-"De Bokkenrijders te Wellen", blz.26.
- 07.-R.A.H.-Gemeente Brustem-Kerk nr.58 "Register van correspondentie en beradingen toebehoorende aan het kerk fabriek der gemeente brusthem gemaakt 10 julius 1837 door mij frans Romsée en tesorier van het febriek",-vergadering van 02 febr. 1851.
- 08.-Stas Stas (Eustachius) was gehuwd op 10.01.1627 met Gertrudis Reners. Zij hadden 3 kinderen.
- 09.-Vanleeuw Dionisius.-
-echtgen. sedert 08.02.1632 van Anna Gysens. Zij hadden 5 kinderen.
- 10.-De Cauter Joannes.-
-echtgen.v. Christina Hollanders. Zij hadden 5 kinderen.
- 11.-Een Joannis Wouters was gehuwd met Anna Putmans en hun zoon werd op 12.04.1648 geboren.
- 12.-Rulens Jan.-
-echtgen.v. Germis Anna. Zij hadden 7 kinderen geboren tussen 1626 en 1644.
- 13.-Wasoens Joannes.- Br.°04.02.1601.
-z.v. Augustinus Wasoens en Catharina Colen.
-echtgen.v. Margaretha Vuyst.
-vader van: Helw. °29.10.1626.
- 14.-Sweldens Peter.- Br.°22.03.1623.
-oudste zoon van Paulus Sweldens, Br.+13.12.1655, schepen van de justitie 1628-1655, kapitein in 1653, en Agnes Berwaerts.
-huwde met Catharina Wezeren. Zij hadden 8 kinderen, maar 4 overleden in 1669.
- 15.-Bellenrox Werner.-
-echtgen.v. Catharina Hollanders. Zij hadden 6 kinderen.
- 16.-Mottart Martinus.- Br.+18.09.1718.
-gehuwd met Joanna Machiels.
- 17.-Schoefs Godefridus.- Br.°24.04.1673.
-z.v. Lucas Schoefs en Catharina Sheeren.
-burgem.: 1700, 1702, 1705 en 1708; kerkm.: 1700-1702.
-in 1722 was hij landbouwer met 3,4 ha bouwland.
- 18.-Peter-Hubert Sweldens.- Br.°09.11.1675-+31.03.1756.
-z.v. Paulus Sweldens en Maria van Aken, die aan de Singel woonden en op 25.01.1675 huwden.
-echtgen. op 19.04.1700 van Agnes Renaerts. Zij hadden 7 kinderen.
-waarschijnlijk was Maria van Aken een weduwe. In 1792 was Coon Sevenants de halfbroer van Peter-Hubert Sweldens.

(Gicht 59, folio 401v^o van 13.01.1692).